

فصلنامه علمی - پژوهشی روان شناسی دانشگاه تبریز

سال اول، شماره ۱، بهار ۱۳۸۵

نقش حرمت خود، در رفتار کمک‌خواهی و فعالیت‌های مرتبط با پیشرفت تحصیلی نوجوانان شهر تبریز

رامین حبیبی کلیبر - کارشناس ارشد روان شناسی تربیتی

دکتر زهره سرمد - استاد دانشگاه تهران

چکیده

پژوهش حاضر، نقش حرمت خود، در رفتار کمک‌خواهی و فعالیت‌های مرتبط با پیشرفت تحصیلی ۳۱۹ دانش‌آموز پسر پایه دوم ریاضی و فیزیک را که به صورت تصادفی انتخاب شده بودند، مورد بررسی قرار داد. به منظور سنجش حرمت خود از مقیاس حرمت خود روزنبرگ استفاده شد. رفتار کمک‌خواهی، فعالیت‌های مرتبط با پیشرفت تحصیلی، نگرش‌ها به کمک‌خواهی نیز با استفاده از پرسشنامه‌های محقق ساخته مورد اندازه‌گیری قرار گرفتند. جهت تحلیل داده‌ها از روش آماری تحلیل رگرسیون چندگانه و برای آزمودن مدل ارایه شده از تحلیل مسیر استفاده شد. نتایج نشان داد که دانش‌آموزان به هنگام مواجه شدن با عملکرد ضعیف، بیشتر از منابع غیر رسمی کمک، به ویژه همسالان و دوستان استفاده می‌کنند. تحلیل مسیر مدل ارایه شده نشان داد که دانش‌آموزان دارای حرمت خود پایین، کمک‌خواهی را تهدیدی به توانایی خود ادراک می‌کنند که این تهدید بر برداشت آنان از خودشان تأثیر گذاشته و در نتیجه باعث می‌شود از کمک گرفتن به هنگام نیاز اجتناب کنند.

کلیدواژه‌ها: حرمت خود، رفتار کمک‌خواهی، فعالیت‌های مرتبط با پیشرفت تحصیلی، تهدید به توانایی و تهدید به حرمت خود.

مقدمه

دانش‌آموزان در دوران تحصیلی خود با مشکلاتی روبرو می‌شوند که نمی‌توانند آنها را به تنهایی حل کنند و گاهی اوقات، خود را در رفع آنها ناکارآمد می‌دانند. در چنین مواقعی، برخی از دانش‌آموزان ممکن است برای رفع مشکلات تحصیلی خود از کمک دیگران استفاده کنند و یا با مطالعه و تلاش بیشتر، عملکرد تحصیلی خود را بهبود ببخشند. تحقیق‌های زیادی نیز به استفاده موثر و مناسب از دیگران به عنوان روشی از حل مساله و یادگیری تاکید کرده‌اند (نلسون - لی گال^۱، ۱۹۸۷؛ نیومن^۲، ۱۹۹۰). اما همیشه دانش‌آموزانی هستند که برای رفع مشکلات تحصیلی خود کمک نمی‌گیرند.

کمک‌خواهی^۳ یکی از مهمترین راهبردهای تنظیم منابع^۴ است. این راهبردها به دانش‌آموز کمک می‌کنند تا امکانات موجود در کلاس و محیط اطراف را تنظیم و اداره نمایند (مک کیچی^۵ و همکاران، ۱۹۹۰؛ نقل از دمبو^۶، ۱۹۹۴). کمک‌خواهی تحصیلی به عنوان راهبردی برای غلبه بر مشکلات یادگیری و بهبود تبحر تعریف شده است. از این‌رو، کمک‌خواهی یکی از راهبردهای یادگیری است که دانش‌آموزان با استفاده از آن می‌توانند مسایل و مشکلات یادگیری و تحصیلی خود را تشخیص داده و از طریق پرسش و کمک گرفتن از دیگران در جهت رفع آنها برآیند. آنها از این راهبرد می‌توانند برای تسلط بر مهارت‌ها و رسیدن به یادگیری بهتر استفاده کنند. در واقع کمک‌خواهی تحصیلی شامل رفتارهایی از قبیل سؤال کردن از معلمان، والدین و همکلاسی‌ها، تقاضای توضیح بیشتر درباره مساله، گرفتن سر نخ‌ها و راه‌حل‌های مساله و سایر

1 - Nelson-le Gall

2 - Newman

3 - Help-Seeking

4 - Resources Management Strategies

5 - Mackeachie

6 - Dembo

کمک‌های درسی است. این نوع کمک‌خواهی به عنوان راهبردی جهت جلوگیری از شکست تحصیلی عمل می‌کند. از طریق کمک گرفتن، نه تنها مشکلات تحصیلی دانش‌آموزان کاهش می‌یابد، بلکه آنان آگاهی و مهارت‌هایی را کسب می‌کنند که در موقعیت‌های دیگر به عنوان روشی از حل مساله و یادگیری تبحری^۱ عمل می‌کند (نلسون - لی گال، ۱۹۸۷؛ نیومن، ۱۹۹۰).

کمک‌خواهی دارای دو شکل اجرایی^۲ و وسیله‌ای^۳ است. در کمک‌خواهی اجرایی، دانش‌آموز پاسخ مساله را می‌خواهد و انتظار دارد دیگران مشکل او را حل کنند، اما در کمک‌خواهی وسیله‌ای فرد می‌خواهد دیگران او را راهنمایی کنند تا به تنهایی مشکل خود را حل نماید (کارابنیک^۴ و نپ^۵، ۱۹۹۱).

رفتار کمک‌خواهی شامل اجتناب از کمک‌خواهی^۶ و پذیرش کمک‌خواهی^۷ است. اجتناب از کمک‌خواهی به رفتاری گفته می‌شود که دانش‌آموز در حالی که به کمک دیگران نیاز دارد، کمک نمی‌گیرد. برعکس، پذیرش کمک‌خواهی به رفتاری اطلاق می‌شود که در آن دانش‌آموز، سرنخ‌ها و توضیحاتی را در مورد راه‌حل‌های مساله درخواست می‌کند (ریان^۸ و پینتریچ^۹، ۱۹۹۷).

کمک‌خواهی علاوه بر اینکه راهبردی برای رفع مشکلات تحصیلی است، به صورت یک فرایند اجتماعی - تعاملی^{۱۰} نیز در نظر گرفته شده است. کمک‌خواهی الزاماً

- ۱ - Mastery
2 - Executiev
3 - Instrumental
4 - Karabenick
5 - Knapp
6 - Avoidance of Help-seeking
7 - Adaptive help-seeking
8 - Ryan
9 - Pintrich
10 - Social - Intractional

نیازمند افراد دیگری است که دانش‌آموزان با آنها تعامل دارند و از آنها کمک می‌گیرند. در واقع کمک‌خواهی بعد اجتماعی خود نظم‌دهی تحصیلی^۱ است که دانش‌آموزان برای نظم بخشیدن به یادگیری خود از کمک دیگران استفاده می‌کنند (نیومن، ۱۹۹۰؛ زیمرمن^۲، ۱۹۹۸).

کمک‌خواهی ممکن است از فرهنگی که افراد بدان وابسته‌اند، نیز تاثیر بپذیرد. در فرهنگ‌های مختلف کمک‌خواهی به صورتهای مختلف صورت می‌گیرد. در جامعه‌ای که روابط با دیگران گسترده است، افراد برای حل مشکلات خود، به راحتی می‌توانند از دیگران کمک بگیرند. در فرهنگ‌هایی که روابط با دیگران مورد تشویق قرار نمی‌گیرد و افراد حداقل تعامل اجتماعی را با دیگران دارند، اقدام به کمک‌خواهی نیز ممکن است کمتر صورت گیرد. کمک‌خواهی حتی درون فرهنگ‌ها و در سطح خرده فرهنگ‌ها نیز ممکن است متفاوت باشد.

دانش‌آموزان وقتی نتوانند مشکلات تحصیلی خود را به تنهایی حل کنند، ممکن است از منابع رسمی یا غیر رسمی کمک بگیرند. در کمک‌خواهی رسمی^۳، دانش‌آموزان از معلم، مشاور یا دست‌اندرکاران مدرسه کمک می‌گیرند. اما در کمک‌خواهی غیررسمی^۴، بیشتر از دوستان، همسالان یا همکلاسی‌ها کمک می‌خواهند. به طور کلی در کمک‌خواهی، فعالیت‌های دیگران نقش اساسی در بهبود عملکرد دانش‌آموزان دارند و با راهنمایی و کمک آنهاست که دانش‌آموزان به یادگیری خود نظم می‌دهند. علاوه بر کمک‌خواهی، دانش‌آموزان ممکن است به فعالیت‌های دیگری نیز بپردازند. از جمله این فعالیت‌ها عبارتند از: پایداری در انجام تکالیف درسی، تلاش زیاد و دست کشیدن از فعالیت. یکی از فعالیت‌های مهمی که دانش‌آموزان به آن اقدام

---

1 - Academic Self-regulation

2 - Zimmerman

3 - Formal help-seeking

4 - Informal help-seeking

می‌کنند، فعالیت‌های وسیله‌ای^۱ است. فعالیت‌های وسیله‌ای، فعالیت‌هایی هستند که دانش‌آموزان وقتی با مشکل تحصیلی روبرو می‌شوند، از آن فعالیت‌ها استفاده می‌کنند تا عملکرد تحصیلی خود را بهبود بخشند. در واقع در فعالیت‌های وسیله‌ای نقش اساسی را در بهبود یادگیری، فعالیت‌های خود دانش‌آموزان ایفاء می‌کنند نه کمک دیگران.

تحقیق‌های مختلفی (به عنوان مثال، روزن^۲، ۱۹۸۳؛ کارابنیک و نپ، ۱۹۸۸) نشان داده‌اند که دانش‌آموزان به هنگام مواجه شدن با عملکرد تحصیلی ضعیف، وقتی نتوانند مشکل تحصیلی خود را به تنهایی حل کنند، احساس ناکارآمدی می‌کنند. ولی صرفاً این تشخیص ناکارآمدی به رفتار جبرانی منجر نمی‌شود. بدین معنی که برخی دانش‌آموزان هرگز برای رفع مشکلات تحصیلی خود کمک نمی‌خواهند. بنابراین پژوهشگران به بررسی عوامل مختلفی پرداخته‌اند که از کمک‌خواهی دانش‌آموزان به هنگام نیاز، جلوگیری می‌کنند. حرمت خود^۳، به عنوان یکی از عوامل موثر در این زمینه، مورد توجه بیشتری واقع شده است.

در خصوص رابطه بین کمک‌خواهی و حرمت خود، دو فرضیه ارائه شده است: فرضیه آسیب‌پذیری^۴ و ثبات^۵. فرضیه آسیب‌پذیری، فرض بر این دارد که افراد دارای حرمت خود پایین، در مقایسه با افراد دارای حرمت خود بالا، کمک‌خواهی را به عنوان تهدیدی برای خود به حساب آورده و کمتر کمک می‌خواهند. بر عکس، فرضیه ثبات، بیان می‌کند که افراد دارای حرمت خود پایین، برای جبران کمیبود حرمت خود اقدام به کمک‌خواهی می‌کنند. بنابراین ثبات، رابطه‌ی معکوسی را بین کمک‌خواهی و حرمت

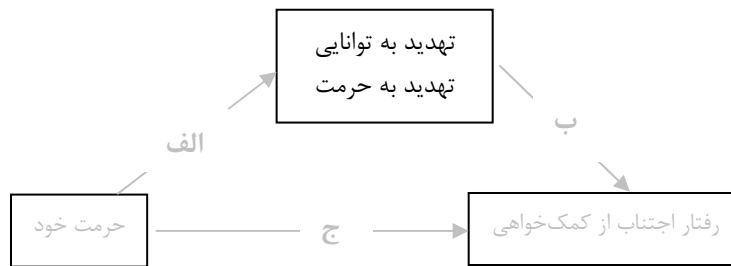
- 1 - Instrumental Activities
- 2 - Rosen
- 3 - Self-esteem
- 4 - Vulnerability
- 5 - Consistency

خود پیش‌بینی می‌کند (کارابنیک و نپ، ۱۹۹۱). علاوه بر فرضیه‌های مذکور، اخیراً برخی از پژوهشگران وضعیت سومی را نیز عنوان کرده‌اند. بنابر نظر آنان، میل به کمک‌خواهی در افرادی که ادراک لیاقت^۱ آنان بالا یا پایین است، نسبت به افراد دارای ادراک لیاقت متوسط، کمتر خواهد بود (باتلر^۲ و نیومن، ۱۹۹۵).

علی‌رغم اینکه کمک‌خواهی وسیله‌ای برای رسیدن به موفقیت تحصیلی است، زیان‌هایی را نیز در بر دارد. تحقیقات نشان داده‌اند که عمده‌ترین زیان کمک‌خواهی، تهدید به حرمت خود است (ندلر^۳، ۱۹۸۳؛ کارابنیک و نپ، ۱۹۹۱)، بر این اساس، دانش‌آموزان به خاطر اینکه کمک‌خواهی را تهدیدی برای حرمت خود به حساب می‌آورند، از کمک گرفتن به هنگام نیاز اجتناب می‌کنند. تهدید به ادراک لیاقت نیز به عنوان یکی از عوامل مهم عدم تمایل افراد به کمک‌خواهی ذکر شده است (باتلر، ۱۹۹۰؛ ریان و پنتریچ، ۱۹۹۷). بنابراین افرادی که کمک‌خواهی را تهدیدکننده ادراک لیاقت خود در می‌یابند، به هنگام نیاز نیز کمتر کمک می‌خواهند.

پژوهش حاضر قصد دارد مدل فرضی زیر را که بیانگر نحوه تاثیر حرمت خود و نگرش‌ها به کمک‌خواهی^۴ (تهدید به توانایی^۵ و تهدید به حرمت خود) بر رفتار اجتناب از کمک‌خواهی است، مورد آزمون قرار دهد.

- 1 - Percieved competence
- 2 - Butler
- 3 - Nadler
- 4 - Attitudes to help-seeking
- 5 - Treat to ability
- 6 - Treat to self-esteem

شکل ۱- مدل فرضی درباره اینکه چگونه حرمت خود، تهدید به توانایی و تهدید به حرمت خود بر رفتار اجتناب از کمک‌خواهی تاثیر می‌گذارند.

این مدل بیان می‌کند که افراد دارای حرمت خودپایی، کمک‌خواهی را تهدیدی برای حرمت خود و توانایی ادراک می‌کنند و در نتیجه از کمک‌خواهی به هنگام نیاز اجتناب می‌کنند. فرض بر این است که افراد دارای حرمت خود پایین، کمک‌خواهی را به کمبود توانایی نسبت می‌دهند که این اسناد، بر ارزیابی افراد از خودشان تاثیر می‌گذارد و قضاوت آنان در مورد خودشان منفی می‌شود و از کمک گرفتن به هنگام نیاز اجتناب می‌کنند. بنابر آنچه گذشت، پژوهش حاضر اهداف زیر را دنبال می‌کند:

- تعیین رابطه بین کمک‌خواهی رسمی، کمک‌خواهی غیررسمی و فعالیت‌های وسیله‌ای؛
- تعیین رابطه بین حرمت خود و رفتار کمک‌خواهی؛
- شناسایی نقش واسطه‌ای تهدید به حرمت خود و تهدید به توانایی در رابطه بین حرمت خود و رفتار اجتناب از کمک‌خواهی.

روش شناسی

طرح پژوهش حاضر از نوع طرح‌های غیرآزمایشی و به عبارت دقیق‌تر از نوع همبستگی است.

آزمودنی‌ها

۳۱۹ دانش‌آموز پسر پایه دوم دبیرستان رشته ریاضی و فیزیک شهر تبریز در این پژوهش شرکت داشتند. آزمودنی‌ها به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای انتخاب شدند. به این ترتیب که ابتدا به قید قرعه، سه منطقه از بین پنج منطقه انتخاب شد و سپس به قید قرعه، نه مدرسه متوسطه از سه منطقه انتخاب شدند و سرانجام از هر مدرسه یک کلاس به صورت تصادفی انتخاب گردید.

ابزار گردآوری داده‌ها

برای اندازه‌گیری رفتار کمک‌خواهی، نگرش‌ها به کمک‌خواهی و فعالیت‌های مرتبط با پیشرفت تحصیلی از پرسشنامه محقق ساخته استفاده شد. حرمت خود نیز به وسیله مقیاس حرمت خود روزنبرگ اندازه‌گیری شد.

پرسشنامه رفتار کمک‌خواهی

به علت عدم دسترسی به پرسشنامه کامل مورد استفاده در تحقیقات خارج از کشور و لزوم انطباق با فرهنگ ایرانی، از پرسشنامه رفتار کمک‌خواهی محقق ساخته استفاده شد. به این ترتیب که ابتدا با استفاده از نمونه سؤال‌های پژوهش‌های منتشر شده در این زمینه با چند نفر از دانش‌آموزان سال دوم ریاضی مصاحبه شد، سپس براساس نتایج مصاحبه و پاسخ آزمودنی‌ها و هم‌چنین با استفاده از پیشینه‌های موجود در زمینه رفتار کمک‌خواهی، پرسشنامه اولیه تدوین گردید. در این پرسشنامه تعداد ۱۱ سؤال (۷ سؤال برای پذیرش کمک‌خواهی و ۴ سؤال برای اجتناب از کمک‌خواهی) تنظیم و آماده گردید. سؤال‌های پرسشنامه به ترتیب تصادفی در پرسشنامه قرار داده شد.

برای نمره‌گذاری گویه‌ها از مقیاس چهار درجه‌ای لیکرت (۴= کاملاً موافقم تا ۱= کاملاً مخالفم) استفاده شد. دانش‌آموزان باید بعد از خواندن هر یک از سؤالات با علامت ضربدر نظر خود را در مقیاسی که از کاملاً موافقم، موافقم، مخالفم و کاملاً مخالفم مرتب شده بود، علامت می‌زدند. ابتدا پرسشنامه تنظیم شد و سپس بر روی ۳۰ نفر از دانش‌آموزان نمونه مورد نظر اجرا گردید و هم‌چنین با هر یک از دانش‌آموزان به صورت انفرادی مصاحبه به عمل آمد تا مشکلات مفهومی سؤالات مشخص گردد و بر این اساس برخی از سؤالات با بیانی ساده‌تر در پرسشنامه آورده شدند. نمونه‌هایی از سؤالات این پرسشنامه عبارتند از:

«اگر در حل مسأله‌ای با مشکل مواجه شوم از دیگران کمک می‌گیرم» (پذیرش کمک‌خواهی)، «اگر به هنگام انجام دادن تکلیف به کمک نیاز داشته باشم، به جای اینکه از کسی کمک بگیرم، آن را انجام نمی‌دهم» (اجتناب از کمک‌خواهی).

برای یافتن اعتبار اندازه‌گیری از تحلیل عاملی^۱ به روش مولفه‌های اصلی استفاده شد. بر اساس داده‌های به دست آمده از پاسخ تمام آزمودنی‌ها به پرسشنامه، تحلیل عاملی با چرخش واریماکس^۲ انجام شد. ماتریس همبستگی عامل‌ها نشان داد که همبستگی بین عامل‌ها خیلی کم است. بنابراین براساس چرخش واریماکس سؤالات شماره ۵ و ۹ به دلیل بار عاملی پایین و عدم ارتباط با بقیه سؤالات حذف شدند. پس از حذف سؤالات فوق، دوباره تحلیل عاملی با چرخش واریماکس بر روی داده‌ها صورت گرفت و تعداد ۹ سؤالات باقی ماند که برای پرسشنامه رفتار کمک‌خواهی، یک ساختار عاملی با ۲ عامل به دست آمد. نامگذاری عامل‌ها با توجه به محتوای سؤالات صورت گرفت.

1- Factor Analysis
2 - Varimax

برای بررسی قابلیت اعتماد پرسشنامه رفتار کمک‌خواهی، از روش آلفای کرونباخ^۱ استفاده شد. ضریب آلفای به دست آمده برای هر دو خرده آزمون (پذیرش کمک‌خواهی $I = 0/73$ و اجتناب از کمک‌خواهی $I = 0/70$) در سطح نسبتاً بالایی است که نشانگر قابلیت اعتماد نسبتاً خوب خرده آزمون‌هاست.

پرسشنامه نگرش‌ها به کمک‌خواهی

با توجه به اینکه در زمینه نگرش‌های مورد بررسی در این پژوهش به ویژه تهدید به توانایی، در داخل و خارج از کشور پرسشنامه کاملی وجود ندارد، از پرسشنامه محقق ساخته استفاده شد. برای ساخت این پرسشنامه نیز همان مراحل مذکور در پرسشنامه‌ی رفتار کمک‌خواهی طی شد. برای نمره‌گذاری این پرسشنامه نیز، مقیاس چهار درجه‌ای لیکرت به کار برده شد. نمونه‌هایی از سؤال‌های این پرسشنامه عبارتند از:

«کسی که در یادگیری درس‌های من از دیگران کمک می‌گیرد، فردی ناتوان است» (تهدید به توانایی)، «اگر با کمک گرفتن از دیگران در درس‌هایم موفق بشوم، آنها نسبت به من احترام زیادی قائل نمی‌شوند» (تهدید به حرمت خود).

برای یافتن اعتبار ابزار اندازه‌گیری از تحلیل عاملی به روش تحلیل مولفه‌های اصلی استفاده شد. براساس داده‌های به دست آمده از پاسخ تمامی آزمودنی‌ها به پرسشنامه، تحلیل عاملی با چرخش واریماکس انجام شد. در این روش، همبستگی بین عامل‌ها بالا بود. بنابراین از چرخش ابلیمین^۲ استفاده شد. بر این اساس، سؤال‌های شماره ۲، ۷ و ۱۸ به علت عدم ارتباط با بقیه سؤال‌ها و بار عاملی پایین حذف شدند. پس از حذف سؤال‌های فوق مجدداً تحلیل عاملی بر روی سؤال‌ها صورت گرفت و

1 - Cronbach Coefficient Alpha

2 - Oblimin

تعداد ۱۵ سؤال باقی ماند که یک ساختار با ۲ عامل به دست آمد. نامگذاری این عامل‌ها با توجه به محتوای سؤال‌ها صورت گرفت. برای بررسی قابلیت اعتماد پرسشنامه‌ی نگرش به کمک‌خواهی از روش آلفای کرونباخ استفاده شد. ضریب آلفای به دست آمده برای هر دو خرده‌آزمون (تهدید به توانایی، $I=0/78$ و تهدید به حرمت خود $I=0/72$) در سطح نسبتاً بالایی بود که حاکی از قابلیت اعتماد نسبتاً خوبی برای خرده‌آزمون‌هاست.

پرسشنامه فعالیت‌های مرتبط با پیشرفت تحصیلی

این پرسشنامه براساس پرسشنامه‌ی گرایش‌ات کمک‌خواهی و فعالیت‌های مرتبط با پیشرفت تحصیلی کارابنیک و نپ (۱۹۹۱) ساخته شد. از آنجایی که پرسشنامه‌ی مذکور در مورد دانشجویان بود و محیط دانشگاهی و فعالیت‌های یادگیری در این محیط با محیط دبیرستانی و اهداف و ابزارهای یادگیری آن تفاوت زیادی دارد، بنابراین از سؤال‌های محقق ساخته استفاده شد. پرسشنامه‌ی اولیه با ۱۴ سؤال تهیه شد. به طور کلی ارزیابی گرایش‌ات دانش‌آموزان به فعالیت‌های مرتبط با پیشرفت تحصیلی و کمک‌خواهی، بر اعتبار درجه‌بندی مقاصد رفتاری متکی بود. همان‌طوری که آجزن^۱ و فیشبین^۲ (۱۹۸۰) نشان داده‌اند، قصد (یعنی احتمال اینکه افراد تحت شرایط معینی به شیوه‌ی معینی رفتار کنند) رابطه‌ی بالایی با این رفتارها دارد. بنابراین از مقاصد رفتاری برای تعیین پاسخ‌های عمده دانش‌آموزان به هنگام مواجه شدن با عملکرد ضعیف استفاده گردید. این روش در پژوهش‌های کارابنیک و نپ (۱۹۹۱) و نیومن (۱۹۹۰) نیز به کار برده شده است. برای نمره‌گذاری گویه‌ها از مقیاس چهار درجه‌ای لیکرت استفاده شد. نمونه‌ای از سؤال‌های این پرسشنامه عبارتند از:

1 - Azjen
2 - Fishbein

« از معلم خود کمک می‌گیرم» (کمک‌خواهی رسمی)، « از دانش‌آموز دیگری که آن را می‌داند، کمک می‌گیرم» (کمک‌خواهی غیر رسمی)، « سعی می‌کنم با مطالعه بیشتر، مطالب را بهتر بفهمم» (فعالیت‌های وسیله‌ای).

برای یافتن اعتبار ابزار اندازه‌گیری از تحلیل عاملی به روش تحلیل مولفه‌های اصلی استفاده شد. براساس داده‌های به دست آمده از پاسخ تمام آزمودنی‌ها به پرسشنامه، تحلیل عاملی با چرخش واریماکس انجام شد. در این روش همبستگی بین عامل‌ها بالا بود. بنابراین از چرخش ابلیمین استفاده شد. براساس این روش سؤال‌های شماره ۷، ۹، ۱۰، ۱۱ و ۱۳ به دلیل بار عاملی پایین و عدم ارتباط با بقیه سؤال‌ها حذف شدند. پس از حذف سؤال‌های فوق، مجدداً تحلیل عاملی با چرخش واریماکس و چرخش ابلیمین، روی داده‌ها صورت گرفت و تعداد ۹ سؤال باقی ماند که براساس هر دو چرخش، برای پرسشنامه‌ی فعالیت‌های مرتبط با پیشرفت تحصیلی یک ساختار عاملی با ۳ عامل به دست آمد. ساختار عاملی چرخش واریماکس و ابلیمین یکسان بود. نامگذاری عامل‌ها با توجه به محتوای سؤال‌ها صورت گرفت.

برای بررسی قابلیت اعتماد پرسشنامه از روش آلفای کرونباخ استفاده شد. ضریب آلفای به دست آمده برای هر سه خرده‌آزمون (کمک‌خواهی رسمی، $\alpha = 0/63$ ، کمک‌خواهی غیر رسمی $\alpha = 0/65$ ، فعالیت‌های وسیله‌ای، $\alpha = 0/61$) در سطح نسبتاً بالایی است که حاکی از قابلیت اعتماد نسبتاً خوبی برای این خرده‌آزمون‌هاست.

مقیاس حرمت خود روزنبرگ

برای اندازه‌گیری حرمت خود، از مقیاس حرمت خود روزنبرگ^۱ استفاده شد. این مقیاس ده گویه‌ای می‌باشد که پنج گویه آن مثبت و پنج گویه آن منفی هستند.

1 - Rosenberg Self-esteem Scale

این گویه‌ها به طور متناوب قرار داده شده‌اند. برای بررسی اعتبار این ابزار از تحلیل عاملی استفاده شد. قابلیت اعتماد این آزمون نیز در پژوهش‌های مختلف نشان داده شده است. به عنوان مثال، در پژوهش ندلر (۱۹۸۳)، ضریب آلفای ۰/۸۰ و در پژوهش کارابنیک و نپ (۱۹۹۱)، ۰/۷۶ گزارش شده است. ضریب آلفای این آزمون در پژوهش حاضر ۰/۶۸ به دست آمد.

یافته‌ها

رابطه بین کمک‌خواهی رسمی، کمک‌خواهی غیر رسمی و فعالیت‌های وسیله‌ای

نتایج نشان داد که بین کمک‌خواهی رسمی و غیر رسمی، فعالیت‌های وسیله‌ای و کمک‌خواهی غیر رسمی رابطه‌ی مثبت معنادار (به ترتیب، $r=0/27$ ، $P<0/001$ ؛ $r=0/13$ ، $p<0/01$) وجود دارد. اما رابطه، بین فعالیت‌های وسیله‌ای و کمک‌خواهی رسمی معنادار نیست. میانگین درجه‌بندی میزان موافقت دانش‌آموزان در هر یک از خرده مقیاس‌های کمک‌خواهی رسمی، کمک‌خواهی غیر رسمی و فعالیت‌های وسیله‌ای نشان می‌دهد که دانش‌آموزان در محیط‌های تحصیلی، برای بهبود عملکرد تحصیلی و افزایش پیشرفت تحصیلی خود، بیشتر از کمک‌خواهی غیر رسمی یعنی همسالان و دوستان استفاده می‌کنند و بعد از آن به ترتیب از کمک‌خواهی رسمی یعنی معلمان و دست‌اندرکاران مدرسه و فعالیت‌های وسیله‌ای یعنی مطالعه بیشتر و تلاش زیاد، استفاده می‌کنند.

رابطه بین حرمت خود و کمک‌خواهی

همانطوری که در جدول ۱ دیده می‌شود، رابطه‌ی مثبت معناداری بین حرمت خود و کمک‌خواهی رسمی ($P < 0/13$ ، $p < 0/001$) وجود دارد که وجود این رابطه

کاملاً از فرضیه آسیب‌پذیری حمایت می‌کند. یعنی دانش‌آموزانی که از حرمت خود پایین‌تری برخوردارند، به هنگام نیاز کمتر کمک می‌گیرند.

جدول ۱- رابطه بین حرمت خود، تهدید به توانایی و تهدید به حرمت خود با کمک‌خواهی

متغیر	عوامل		
	کمک‌خواهی رسمی	کمک‌خواهی غیر رسمی	فعالیت‌های وسیله‌ای
حرمت خود	۰/۱۲*	۰/۰۱	۰/۰۵
تهدید به توانایی	-۰/۱۷**	-۰/۲۷**	-۰/۰۶
تهدید به حرمت خود	-۰/۰۸	-۰/۲۱**	-۰/۰۴

*P<0.01 **P<0.001

رابطه بین تهدید به توانایی و تهدید به حرمت خود در ردیف دوم و سوم جدول ۱ نشان داده شده است. تهدید به توانایی رابطه منفی معناداری با کمک‌خواهی رسمی ($r = -0.17, P < 0.001$) و کمک‌خواهی غیررسمی ($r = -0.27, P < 0.001$) دارد. ولی رابطه‌ی آن با فعالیت‌های وسیله‌ای معنادار نیست. هم‌چنین بین تهدید به حرمت خود و کمک‌خواهی غیر رسمی رابطه منفی معناداری ($r = -0.21, P < 0.001$) وجود دارد. اما رابطه آن با کمک‌خواهی رسمی و فعالیت‌های وسیله‌ای معنادار نیست. در کل، این بدان معنا است که دانش‌آموزانی که کمک‌خواهی را تهدیدی به توانایی و حرمت خود ادراک می‌کنند، بیشتر از کمک‌خواهی به هنگام نیاز اجتناب می‌کنند.

نقش واسطه‌ای نگرش‌ها به کمک‌خواهی

برای تعیین نقش واسطه‌ای متغیرها، باید شرایط تعیین آنها وجود داشته باشد. مطابق نظر بارون^۱ و کینی^۲ (۱۹۶۸؛ نقل از ریان و پنتریچ، ۱۹۹۷)، چهار شرط باید برای تعیین متغیر واسطه‌ای وجود داشته باشد:

(الف) رابطه‌ی معناداری بین متغیر مستقل و متغیر واسطه‌ای وجود داشته باشد. (مسیر الف شکل ۱).

(ب) بین متغیر واسطه‌ای و متغیر وابسته رابطه وجود داشته باشد (مسیر ب، شکل ۱).

(ج) بین متغیر وابسته و متغیر مستقل رابطه‌ی معناداری وجود داشته باشد (مسیر ج، شکل ۱).

(د) رابطه بین متغیر مستقل و وابسته به هنگام ورود متغیر واسطه‌ای در معادله رگرسیون به طور معناداری کاهش پیدا کند. اگر رابطه بین متغیر مستقل و وابسته به طرف صفر کاهش یابد و از معناداری بیفتد، در آن صورت، متغیر به صورت کامل واسطه شده است. اما اگر رابطه بین این دو متغیر کاهش یابد اما هنوز معنادار باشد، متغیر به صورت جزئی واسطه شده است.

جدول ۲- ماتریس ضرایب همبستگی متغیرهای مورد بررسی

متغیر	۱	۲	۳	۴
۱- حرمت خود	۱/۰۰			
۲- تهدید به توانایی	-۰/۲۶**	۱/۰۰		
۳- تهدید به حرمت خود	-۰/۱۳*	۰/۴۶**	۱/۰۰	
۴- اجتناب از کمک‌خواهی	-۰/۱۶*	۰/۳۴**	۰/۳۸**	۱/۰۰

*P < ۰/۰۱ **P < ۰/۰۰۱

1 - Baron
2 - Kenny

همان طوری که از جدول ۲ مشخص است، دو شرط اول تعیین متغیر واسطه‌ای وجود دارد. برای مشخص نمودن شرط سوم و چهارم از رگرسیون چندگانه به روش سلسله مراتبی استفاده می‌گردد. بر این اساس، تحلیل رگرسیون سلسله مراتبی برای متغیر حرمت خود و متغیرهای نگرشی (تهدید به توانایی و تهدید به حرمت خود) با وارد کردن حرمت خود در گام اول و تهدید به توانایی و تهدید به حرمت خود در گام دوم صورت گرفت. نتایج این تحلیل‌ها به ما اجازه داد تا رابطه بین حرمت خود و اجتناب از کمک‌خواهی را مستقل از تهدید به توانایی و تهدید به حرمت خود تعیین کنیم (شرط ۳). علاوه بر آن می‌توانیم بررسی کنیم که آیا ضریب رگرسیون استاندارد شده حرمت خود، بعد از ورود متغیرهای تهدید به توانایی و تهدید به حرمت خود، در رگرسیون کاهش می‌یابد (شرط ۴)؟

جدول ۳ نتایج تحلیل رگرسیون سلسله مراتبی را نشان می‌دهد.

در گام اول تحلیل رگرسیون، رگرسیون اجتناب از کمک‌خواهی بر روی حرمت خود، صورت گرفت، بنابراین حرمت خود با اجتناب از کمک‌خواهی رابطه منفی معناداری داشت ($P < 0.002$, $\beta = -0.16$). در گام دوم، متغیرهای نگرشی (تهدید به توانایی و تهدید به حرمت خود) وارد تحلیل رگرسیون شدند. که بعد از ورود آنها کاهش اساسی در ضریب رگرسیون دیده شد. ضریب بتا (β) از ($P < 0.002$) -0.16 به -0.07 کاهش پیدا کرد و دیگر معنادار نبود زیرا نشان می‌دهد که تهدید به توانایی و تهدید به حرمت خود در رابطه بین حرمت خود و اجتناب از کمک‌خواهی به طور کامل واسطه شده است.

جدول ۳ - خلاصه تحلیل رگرسیون سلسله مراتبی رفتار اجتناب از کمک‌خواهی روی حرمت خود و نگرش به کمک‌خواهی (تهدید به توانایی و تهدید به حرمت خود)

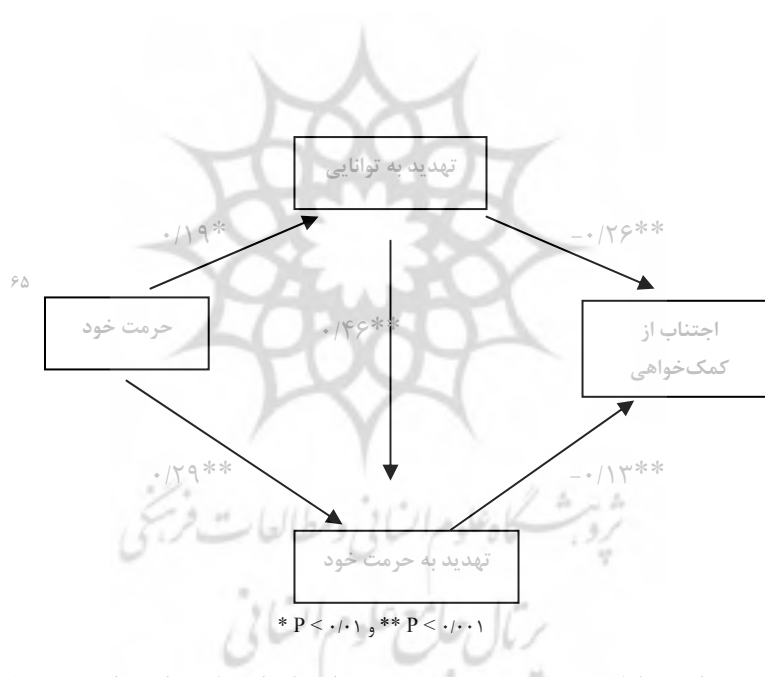

پیش بینی کننده	الف β	ب β	R ²	ΔR^2
گام اول: حرمت خود	-۰/۱۶*		۰/۰۳	۰/۱۶
گام دوم: نگرش ها به کمک‌خواهی				
حرمت خود	-۰/۰۷		۰/۱۹	
تهدید به توانایی	۰/۱۹*			
تهدید به حرمت خود	۰/۲۹**			

* P < ۰/۰۱   ** P < ۰/۰۰۱

الف: ضریب رگرسیون استاندارد شده (بتا) بدون ورود نگرشها به کمک‌خواهی به تحلیل رگرسیون
ب: ضرایب رگرسیون استاندارد شده (بتا) با ورود نگرشها به کمک‌خواهی به تحلیل رگرسیون
سپس برای آزمودن مدل فرضی آرایه شده در شکل ۱ از تحلیل مسیر استفاده شد. برای اطمینان از این که در تمامی مفروضه‌ها تحلیل مسیر وجود دارد، تحلیل‌های اولیه صورت گرفت. سپس تحلیل مسیر برای رفتار اجتناب از کمک‌خواهی جهت بررسی رابطه‌های مستقیم و غیرمستقیم متغیرها انجام شد. الگوهای مسیر در سه گام ساخته شدند. نخست رگرسیون هر یک از متغیرهای نگرشها به کمک‌خواهی (تهدید به توانایی و تهدید به حرمت خود) به طور جداگانه بر روی متغیر حرمت خود صورت گرفت. سپس رگرسیون رفتار اجتناب از کمک‌خواهی بر روی متغیر حرمت خود و متغیرهای تهدید به توانایی و تهدید به حرمت خود انجام شد. سرانجام، رگرسیون متغیر تهدید به حرمت خود بر روی متغیرهای تهدید به توانایی و حرمت خود صورت گرفت که تصمیم به اخذ مسیر مثبتی بر معناداری بود. بدین صورت که وقتی $P \geq ۰/۰۷۵$ یا $|\beta| < ۰/۰۷۵$ و یا هر دو بود، مسیر حذف شد. بنابراین مسیر « ج » مدل فرضی به علت عدم معناداری از مدل حذف شد. سپس به منظور برازش مدل علی نهایی، همبستگی‌های بازسازی شده محاسبه شده و با همبستگی‌های واقعی مقایسه شدند

(پدهازور^۱، ۱۹۸۲) که بین همبستگی‌های بازسازی شده و همبستگی‌های واقعی تفاوت ناچیزی وجود داشت و می‌توان آن را ناشی از خطای نمونه‌گیری دانست. مسیرهای معنادار مدل در شکل ۲ نشان داده شده‌اند و ضرایب رگرسیون استاندارد شده گزارش شده‌اند که این ضرایب مسیر، قوت هر یک از متغیرهای تبیینی را با کنترل سایر متغیرهای تبیینی در مدل نشان می‌دهند.

شکل ۲ - نتایج تحلیل مسیر که نقش حرمت خود در اجتناب از کمک‌خواهی را تبیین می‌کند. فقط مسیرهای معنادار مدل و ضرایب رگرسیون استاندارد شده (بتا) نشان داده شده‌اند.

نتایج، حول دو مجموعه روابط مفروض در مدل ارائه شده در شکل ۱ عبارتند از:
الف) تاثیر بر نگرشها به کمک‌خواهی (تهدید به توانایی و تهدید به حرمت خود)
ب) تاثیر بر اجتناب از کمک‌خواهی.

تاثیر بر نگرش‌ها به کمک‌خواهی

رگرسیون هر یک از دو متغیر نگرشی (تهدید به توانایی و تهدید به حرمت خود) به طور جداگانه بر روی حرمت خود صورت گرفت. حرمت خود تاثیر منفی بر روی تهدید به توانایی ($\beta = -0/26, P < 0/001$) و تهدید به حرمت خود ($P < 0/01$)، $\beta = -0/13$ ، داشت که دلالت بر این دارد که افراد دارای حرمت خود پایین به هنگام کمک‌خواهی، تهدید بیشتری را نسبت به توانایی و حرمت خود ادراک می‌کنند. سپس برای تعیین ضریب مسیر، متغیر تهدید به توانایی به متغیر تهدید به حرمت خود، رگرسیون متغیر تهدید به حرمت خود، بر روی متغیرهای تهدید به توانایی و حرمت خود صورت گرفت. تهدید به توانایی، تاثیر مثبتی بر روی حرمت خود ($P < 0/001$)، $\beta = 0/46$ داشت که نشان می‌دهد افراد دارای حرمت خود پایین، کمک‌خواهی را تهدیدی به توانایی ادراک می‌کنند که این تهدید به توانایی باعث می‌شود ارزیابی فرد از خودش منفی شود.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

تاثیر بر اجتناب از کمک‌خواهی به هنگام نیاز

کل مدل، ۱۸ درصد از واریانس کل اجتناب از کمک‌خواهی را تبیین می‌کند. وقتی همه متغیرها در مدل بودند، اجتناب از کمک‌خواهی به وسیله هر دو متغیر نگرشی (تهدید به توانایی و تهدید به حرمت خود) تبیین شد. ادراک تهدید به توانایی

($\beta = 0/19$, $P < 0/01$) و ادراک تهدید به حرمت خود ($\beta = 0/29$, $P < 0/01$) هر دو تاثیر مثبت داشتند. بنابراین وقتی دانش‌آموزان احساس تهدید به توانایی و تهدید به حرمت خود گزارش بکنند، به احتمال زیاد از کمک‌خواهی به هنگام نیاز اجتناب خواهند کرد.

به طور خلاصه نتایج تحلیل مسیر، نشان می‌دهد که افراد دارای حرمت خود پایین، کمک‌خواهی را تهدیدی به توانایی و حرمت خود ادراک کرده و به هنگام نیاز به کمک، از کمک‌خواهی اجتناب می‌کنند. هم چنین افراد دارای حرمت خود پایین، کمک‌خواهی را تهدیدی به توانایی به حساب می‌آورند که این احساس تهدید بر ارزیابی افراد از خودشان تاثیر می‌گذارد و در نتیجه از کمک گرفتن به هنگام نیاز اجتناب می‌کنند.

بحث

رابطه بین کمک‌خواهی رسمی، کمک‌خواهی غیر رسمی و فعالیت‌های وسیله‌ای

میانگین درجه‌بندی میزان موافقت دانش‌آموزان در هر یک از خرده مقیاس‌های پرسشنامه‌ی فعالیت‌های مرتبط با پیشرفت تحصیلی نشان می‌دهد که دانش‌آموزان به هنگام مواجه شدن با عملکرد ضعیف بیشتر از کمک‌خواهی غیررسمی یعنی کمک همسالان و دوستان استفاده می‌کنند. سپس احتمال اقدام به کمک‌خواهی از منابع رسمی یعنی معلم و دست‌اندرکاران مدرسه و فعالیت‌های وسیله‌ای یعنی مطالعه و تلاش زیاد، بیشتر است.

رابطه‌ی مثبت بین کمک‌خواهی غیررسمی و فعالیت‌های وسیله‌ای بیانگر این است که در محیط‌های تحصیلی به ویژه دبیرستان، کمک‌خواهی وسیله‌ای برای رسیدن به اهداف مرتبط با پیشرفت تحصیلی است. بنابراین هر چه فعالیت‌های وسیله‌ای

دانش‌آموزان بیشتر باشد، احتمال این که به هنگام نیاز کمک بخواهند بیشتر است. این یافته‌ها با بررسی کارابنیک و نپ (۱۹۹۱) هماهنگ است. این پژوهشگران دریافتند که بین کمک‌خواهی و فعالیت‌های وسیله‌ای رابطه‌ی مثبت معناداری وجود دارد که حاکی از این است، هر چه تلاش‌های مرتبط با پیشرفت تحصیلی دانشجویان بیشتر باشد، به همان اندازه احتمال کمک‌خواهی آنان نیز بیشتر خواهد بود. با این حال، یافته‌های این پژوهش از برخی جهت‌ها با بررسی کارابنیک و نپ ناهماهنگ است. آنها دریافتند که در محیط‌های تحصیلی، دانشجویان برای بهبود عملکرد تحصیلی خودشان بیشتر از فعالیت‌های وسیله‌ای استفاده می‌کنند و سپس به ترتیب از کمک‌خواهی غیررسمی و کمک‌خواهی رسمی بهره می‌گیرند. در حالیکه پژوهش حاضر نشان داد که دانش‌آموزان در موقعیت مشابه با پژوهش کارابنیک و نپ، ترجیح می‌دهند به ترتیب از کمک‌خواهی غیررسمی، کمک‌خواهی رسمی و فعالیت‌های وسیله‌ای استفاده کنند. تفاوت بین این دو پژوهش ممکن است از فرهنگ متفاوتی باشد که این دو پژوهش در آن اجرا شده است. در فرهنگی که روابط با دیگران گسترده است و آنان به راحتی می‌توانند مسایل خود را با دیگران در میان بگذارند، انتظار می‌رود افراد در اکثر مواقع برای حل مشکلات خود از کمک دیگران استفاده کنند. بنابراین در کشور ما که شرایط فرهنگی خاصی حاکم است و روابط با دیگران همواره مورد تشویق قرار می‌گیرد، انتظار می‌رود که دانش‌آموزان از کمک‌خواهی بیش از فعالیت‌های وسیله‌ای استفاده کنند و چون دانش‌آموزان از خیلی جهت‌ها با همسالان خود شباهت دارند، کمک‌خواهی منشاء قضاوتی برای آنها ندارد و در نتیجه تهدید کمتری به هنگام کمک‌خواهی ادراک می‌کنند و بنابراین بیشتر از دوستان و همسالان کمک می‌گیرند. از سوی دیگر تفاوت این دو پژوهش ممکن است به علت محیط‌های تحصیلی متفاوت باشد. نحوه و شرایط یادگیری و موقعیت‌های آن در این دو زمینه تفاوت زیادی دارند. پس می‌توان انتظار داشت که دانشجویان به علت سهولت دسترسی به منابع و شیوه متفاوت یادگیری

در دانشگاه، از فعالیتهای وسیله‌ای بیش از کمک‌خواهی استفاده کنند. ولی در دوره دبیرستان انتظار می‌رود که دانش‌آموزان به علت عدم دسترسی کافی به منابع غیردرسی و بعضاً عدم لزوم استفاده از چنین منابعی، بیشتر از کمک‌خواهی استفاده کنند و همان طوری که گفته شد در این سنین چون روابط با همسالان رو به گسترش است و نوجوانان در روابط با دیگران احساس راحتی بیشتری می‌کنند؛ از کمک‌خواهی غیررسمی به ویژه همسالان بیشتر استفاده می‌شود. مونکادا^۱ و ساندرز^۲ (۱۹۹۵) نیز دریافتند که افراد در محیط‌های تحصیلی بیشتر از منابع غیررسمی کمک، از قبیل دوستان و همسالان استفاده می‌کنند.

دانش‌آموزان به علت ماهیت و ویژگی‌های خاص دوره نوجوانی از منابع رسمی کمک کمتر استفاده می‌کنند. این امر می‌تواند یکی از علل عدم مراجعه کافی دانش‌آموزان به مشاور مدرسه باشد. از آنجایی که دانش‌آموزان دبیرستانی ترجیح می‌دهند با همسالان خود مشورت کنند تا با مشاورین و معلمان، می‌توان با اجرای برنامه‌های مشاوره‌ی همسالان در دبیرستان‌ها به دانش‌آموزانی که حایز شرایط لازم در این زمینه هستند آموزش داد تا برای مشاوره‌ی همسالان آماده شوند و از این طریق از قابلیت‌های دانش‌آموزان دبیرستانی در کمک به همسالان استفاده کرد. این مشاوران همسال باید به سازگاری دانش‌آموزان با محیط مدرسه از طریق حمایت و توجه به آنان اما بدون نصیحت، کمک کنند. در واقع نقش مشاور همسال اغلب همانند برادر یا خواهر بزرگتر است. این نوع مشاوره می‌تواند در افزایش حرمت خود دانش‌آموزان و رفع مشکلات آنان موثر باشد. علاوه بر کاربرد این یافته در حل مشکلات فردی و سازگاری دانش‌آموزان، در حل مشکلات تحصیلی آنان نیز قابل استفاده است. بدین صورت که می‌توان از دانش‌آموزی که دارای اطلاعات علمی و پیشرفت تحصیلی بالاتری است به

---

1 - Moccada
2 - Sanders

منظور کمک‌دهی به دانش‌آموز با توان علمی کمتر استفاده کرد. دانش‌آموز توانا تر در نقش مربی عمل کرده و به دانش‌آموز ضعیف‌تر کمک می‌کند و به خاطر این که برای هر دو دانش‌آموز روشن است که مربی همسال از لحاظ علمی از دانش‌آموز ضعیف‌تر اختلاف زیادتری ندارد، بنابراین می‌تواند مشکلات او را درک کرده و بهتر به او کمک کند.

رابطه بین حرمت خود و کمک‌خواهی

نتایج نشان دادند که بین حرمت خود و کمک‌خواهی رابطه‌ی مثبت وجود دارد که این یافته از فرضیه آسیب‌پذیری حمایت می‌کند؛ بدین معنی که افراد دارای حرمت خود بالا، به هنگام نیاز بیشتر کمک می‌گیرند. داده‌ها نشانگر این است که در یک محیط تحصیلی، آسیب‌پذیری در مقایسه با ثبات، بیشتر رابطه بین کمک‌خواهی و حرمت خود را تبیین می‌کند.

دانش‌آموزانی که از حرمت خود پایینی برخوردارند، ارزشیابی مثبت کمتری در باره خودشان دارند. بنابراین در برابر دریافت اطلاعات تهدیدکننده خود آسیب‌پذیر بوده و نیاز نسبتاً زیادی به حمایت از خود ضعیف دارند. بدین خاطر این افراد نسبت به افراد دارای حرمت خود بالا نیاز بیشتری به اجتناب از موقعیت‌های تهدیدکننده خود دارند و احتمال کمک‌خواهی آنان به هنگام نیاز کمتر است (دیپالا و همکاران، ۱۹۸۳، ص ۳۱۸).

نتایج این پژوهش با یافته‌های برخی از پژوهشگران هماهنگ است. کارابنیک و نپ (۱۹۹۱)، بیان می‌کنند که در محیط‌های تحصیلی که ممکن است زبان‌های عدم کمک‌خواهی بسیار بالا باشد، احتمال آسیب‌پذیری در مقایسه با ثبات بیشتر است. بدین معنی که کمک‌خواهی برای افراد دارای حرمت خود پایین، در مقایسه با افراد

دارای حرمت خود بالا، تهدیدکننده خواهد بود. به دلیل اینکه دانش‌آموزانی که بعد از عملکرد ضعیف به فعالیت‌هایی که بیشتر متمرکز بر تکلیف هستند، پاسخ می‌دهند، احتمال دارد که دارای حرمت خود بالا باشند و همین طور انتظار می‌رود که کمک‌خواهی را، کمتر تهدیدکننده خود ادراک کنند. نیومن (۱۹۹۰) دریافت که بین ادراک لیاقت شناختی و کمک‌خواهی رابطه‌ی مثبت وجود دارد. یعنی افراد دارای ادراک لیاقت شناختی بالا، به هنگام نیاز بیشتر کمک می‌گیرند. پژوهش ریان و پنتریچ (۱۹۹۷) نشان داد که دانش‌آموزان دارای ادراک لیاقت شناختی بالا، نیاز به کمک‌خواهی خود را به کمبود توانایی نسبت نمی‌دهند؛ و بنابراین بیشتر احتمال دارد که به هنگام نیاز کمک بخواهند. آنان دریافتند نوجوانانی که در روابط با دیگران راحت هستند و در برقراری رابطه مهارت دارند، کمتر احتمال دارد که به هنگام کمک گرفتن از همسالان احساس تهدید کرده و به هنگام انجام تکالیف ریاضی از کمک خواستن اجتناب کنند. موریس^۱ و روزن (۱۹۷۳) نیز دریافتند افرادی که در انجام تکلیف احساس کفایت می‌کنند، نسبت به افرادی که احساس ناکارآمدی می‌کنند، بیشتر کمک می‌گیرند.

نتایج این پژوهش از سوی دیگر با یافته‌های تسلر^۲ و شوارتز^۳ (۱۹۷۲)، نلسون - لی‌گال و همکاران (۱۹۸۹)، نیومن و اسکواگر (۱۹۹۵)، و باتلر (۱۹۹۸) ناهماهنگ است. به طور کلی این پژوهشگران در بررسی‌های جداگانه به این نتیجه رسیدند که وقتی اطلاعات مرتبط با خود، با برداشت‌های دانش‌آموزان از خودشان، ناهماهنگ باشد، آنان این اطلاعات را تهدیدکننده خود ادراک می‌کنند. بنابراین افراد دارای حرمت خود بالا با دریافت اطلاعاتی درباره شکست و عدم لیاقت خود، تهدید بیشتری احساس می‌کنند و هنگامی که کمک‌خواهی بالقوه تهدید کننده به نظر

---

1 - Morris
2 - Tessler
3 - Schwartz

می‌رسد، افراد دارای حرمت خود بالا، نسبت به افراد دارای حرمت خود پایین، به این تهدید بسیار حساس هستند و در نتیجه از کمک خواستن اجتناب می‌کنند.

نقش واسطه‌ای نگرش‌ها به کمک‌خواهی

ادراک تهدید به توانایی و تهدید به حرمت خود بین حرمت خود و رفتار اجتناب از کمک‌خواهی به طور کامل واسطه می‌شوند. رابطه منفی بین حرمت خود و ادراک تهدید به توانایی و تهدید به حرمت خود بیانگر این است که افراد دارای حرمت خود پایین، کمک‌خواهی را تهدیدی به توانایی و حرمت خود ادراک می‌کنند. هم چنین رابطه مثبت بین ادراک تهدید به توانایی و تهدید به حرمت خود با اجتناب از کمک‌خواهی نشان می‌دهد که دانش‌آموزانی که کمک‌خواهی را تهدیدی به توانایی و حرمت خود ادراک می‌کنند از کمک‌خواهی به هنگام نیاز اجتناب می‌کنند. به طور کلی نتایج تحلیل مسیر نشان داد که افراد دارای حرمت خود پایین، کمک‌خواهی را تهدیدی به توانایی و حرمت خود ادراک کرده و از کمک گرفتن به هنگام نیاز اجتناب می‌کنند و بر عکس دانش‌آموزانی که از حرمت خود بالایی، برخوردار هستند کمک‌خواهی را کمتر تهدیدکننده در می‌یابند، و بنابراین از کمک گرفتن به هنگام نیاز کمتر اجتناب می‌کنند. هم چنین افراد دارای حرمت خود پایین، تهدید به توانایی بیشتری ادراک می‌کنند که ادراک این تهدید باعث می‌شود ارزیابی افراد از خودشان منفی شده و در نتیجه از کمک‌خواهی به هنگام نیاز اجتناب کنند. دانش‌آموزان دارای حرمت خود پایین، به دلیل اینکه نیاز به کمک گرفتن را به کمبود توانایی نسبت داده و آن را دلالت بر ناکارآمدی خود می‌دانند، هم چنین به خاطر اینکه دارای شناخت خود مثبت کمتری هستند در مقابل دریافت اطلاعات ناهماهنگ با خود آسیب‌پذیر بوده و کمک گرفتن را تهدیدکننده ادراک می‌دانند و برای غلبه بر این تنش ایجاد شده نیاز بیشتری به اجتناب از کمک گرفتن پیدا می‌کرده و در نتیجه سعی می‌کنند از کمک گرفتن

اجتناب کنند. ریان و پنتریچ (۱۹۹۷) نیز دریافتند دانش‌آموزانی که از ادراک لیاقت شناختی و اجتماعی پایینی برخوردارند، بیشتر احتمال دارد که به هنگام کمک خواستن از همسالان احساس تهدید کرده و از کمک گرفتن اجتناب کنند.

منابع

- Ajzen, I., & Fishbein, M. (1980). *Understanding attitudes and predicting social behavior*. Englewood cliffs. NJ: Prentice-Hall.
- Ames, R. (1983). *Help-seeking and achievement orientation: Perspective from attribution theory*. In B.M. De Paula, A. Nadler, & J.D. Fisher (Eds), *New directions in helping: Vol 2. Help-seeking*. (PP. 165-186). San Diego, CA: Academic Press.
- Bennett, T. R., Flores, M. S. (1998). *Help giving in achievement contexts: A Developmental and cultural analysis of the effects on thier willingness to help*. *Journal of Educational psychology*, 90, 659-669.
- Berry, J. (1996). *Investigating pupils'ideas of learning*. *Learning and Instruction*, 6, 19-36.
- Britt, W. G. (1988). *Gods hollines & humanity self -esteem*. *Journal of psychology & Theory*, 16, 213-221.
- Butler, R. (1998). *Determinants of help-seeking: Relations between perceived reasons for classroom help-avoidance and help-seeking behaviors in an experimental context*. *Journal of Educational Psycology*, 90, 630-643.

- Butler, R. & Neuman, O. (1995). *Effects of task and ego achievement goals on help-seeking behaviors and attitudes. Journal of Educational Psychology, 87*, 261-271.
- Coopersmith, S. (1967). *The antecedents of self-esteem*. San Francisco: Freeman & Company Sanfrancisco.
- Dambo, M. H., (1994). *Applying educational Psychology. (5th ed.)* Copyright by longman publishing group.
- De paulo, B. M., Nadler, A. & Fisher, J. D (Eds). (1983). *New directions in helping: Vol 2. Help-seeking*. San Diago, CA: Academic press.
- Elbaum, B. E., Berg, C. A. & Dodd, D. H. (1993). *Previous learning experience, strategy beliefs, and task definition in self-regulated foreign Language learning. Contemporary Educational Psychology, 18*, 318-336.
- Good, T. L, Slavings, R. L., Harel, K. H. & Emerson, H. (1987). *Student passivity: A study of question-asking in K-12 classroom. Sociology of Education, 60*, 181-199.
- Gross, A. E, & Mc Mullen, P. A. (1983). *Models of the help-seeking process*. In B.M. De Paulo, A. Nadler, & J. D. Fisher (Eds), *New directions in helping : Vol. 2. Help-seeking*. (pp .45-70). San Diago, CA: Academic Press.
- Hoffman, U. & Levy, S. (1988). *Social support & self-esteem. Journal of youth & Adolescence, 7*, 829-858.
- Karabenick, S. A, & Knapp. J. R. (1988). *Help-seeking and the need for academic assistance. Journal of Educational Psychology, 80*, 406-408.

- Karabenick, S. A., & Knapp, J. R. (1991). **Relationship of academic help-seeking to the use of learning strategies and other instrumental achievement behavior in college students.** *Journal of Educational Psychology*, 83, 221-230.
- Kerns, R. D., Haythornthwait, J. A. (1988). **Depression among chronic pain patients: Cognitive behavioral analysis and effect on rehabilitation outcome.** *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 56, 870-876.
- Moncada, S. M., Sanders, J. C. (1995). **Help-seeking behaviors of accounting I principles.** Paper presented at the Midwest regional meeting of American Accounting Association.
- Morris, S. C., & Rosen, S. (1973). **Effect of felt adequacy and opportunity to reciprocate on help-seeking.** *Journal of Experimental social Psychology*, 9, 43-55.
- Mussen & Pauth (1983). **Hand book of child psychology.** U.S.A: Johan Wiley and Sons . I.N.C.
- Nadler, A. (1983). **Personal characteristic and help-seeking.** In B.M. De Paulo, A. Nadle, & J.D. Fisher (Eds), *New directions in helping : Vol 2. Help seeking.* (PP.303-340). San Diego, CA: Academic Press.
- Nelson-Le Gall, S. (1987). **Necessary and unnecessary help-seeking in children.** *Journal of Genetic Psycholgy*, 148, 53-62.
- Nelson-Le Gall, S. (1989). **Children's self-perceptions of competence and help seeking.** *Journal of Genetic Psychology*, 150, 457-459.

- Nelson-Le Gall, S. & Glor-Scheib, S. (1986). *Academic help-seeking and peer relations in school*. *Contemporary Educational Psychology*, 11, 187-193.
- Newman, R. S. (1990). *Children's help-seeking in the calassroom: The role of motivational factors and attitudes*. *Journal of Educational Psychology*, 82, 71-80.
- Newman, R. S. (1998). *Student's help-seeking during oroblem solving: Influences of personal and contextual achievement goals*. *Journal of Educational Psychology*, 90, 644-658.
- Newman, R. S., Goldin, L. (1990). *Children's reluctance to seek help with homework*. *Journal of Educaional Psychology*, 82, 92-100.
- Pedhazur, E. J. (1982). *Mutiple regression in behavioral research: Explanation and prediction (2nd ed)*. New York: Holt, Rhinehart, & Winstone.
- Pintrich, P. R., & De Groot, E. V. (1990). *Montivational and self-regulaated learning components of classroom academic performance*. *Journal of Educational psychology*, 82, 33-40.
- Pope, A., Mc Hale, M. S. (1988). *Self-esteem enhance with children and adolescent*. New york: Pergamon Press.
- Reber, A. S (1985). *Dictionary of psychology*. New York: Pergamon Press.
- Rosen, S. (1983). *Perceived inadequacy and help-seeking*. In B.M. De Paulo, A. Nadler, & J. D. Fisher (Eds.), *New directions in helping: Vol 2. Help-seeking*. (PP.73-107). San Diego, CA: Academic Press.

- Rosenberg, M. (1972). **Society and the adolescent self-image**. Princeton, NJ: Princeton university Press.
- Ryan, M. A., Gheen, M. H., & Midgley, C. (1998). **Why do some students avoid asking for help? An examination of the interplay among students' academic efficacy, teachers' social-emotional role, and the classroom goal structure**. *Journal of Educational Psychology*, 90, 528-532.
- Ryan, A. M. & Pintrich, P. R. (1997). **"Should I ask for help?" The role of motivation and attitudes in adolescent's help-seeking in math class**. *Journal of Educational Psychology*, 89, 329-341.
- Schunk, D. H. (1998). **An educational psychologist's perspective on cognitive neuroscience**. *Educational psychology Review*, 10, 321-334.
- Shapiro, E. G. (1983). **Embarrassment and help-seeking**. In B.M. De Paulo, A. Nadler, & J. D. Fisher (Eds), *New directions in helping: Vol.2. Help-seeking*. (PP. 143-163). San Diego, CA: Academic Press.
- Tessler, R. C., & Schwartz, S. H. (1972). **Help-seeking, self-esteem, and achievement motivation: An attributional analysis**. *Journal of Personality and Social Psychology*, 21, 318-326.
- Wills, T. A. (1983). **Social Comparison in coping and help-seeking**. In B.M. De Paulo, A. Nadler, & J.D. Fisher (Eds.), *New directions in helping: Vol. 2. Help-seeking*. (PP.109-141). San Diego, Academic Press.
- Zimmerman, B. J. (1989). **A social cognitive view of self-regulated academic learning**. *Journal of Educational Psychology*, 81, 329-339.

Zimmerman, B. J. (1998). *Academic studying and the development of personal skill: A self-regulatory perspective*. *Educational psychologist*, 33(2/3), 73-86.

Zimmerman, B. J., & Martinz-Pons, M. (1990). *Student difference in self-regulated learning: Relating grade, sex and giftedness to self-efficacy and strategy use*. *Journal of educational psychology*, 82, 51-59.

